

فصلنامه علمی تخصصی فقه و حقوق معاصر

سال هشتم - شماره ۲۶ - زمستان ۱۴۰۲ - ص ۱۱۴-۱۳۱

تبیین ابزارهای مقابله با نارکو تروریسم از دید کیفری

سجاد رجبی نژاد^۱

چکیده

نارکو تروریسم، پدیده‌ای پیچیده و چندوجهی است که در سال‌های اخیر به تهدیدی جدی برای امنیت ملی و بین‌المللی تبدیل شده است. این پدیده شامل استفاده از مواد مخدر و جرایم مرتبط با آن برای پیشبرد اهداف تروریستی است. برای مقابله با این تهدید، به ابزارهای مختلفی از جمله ابزارهای حقوقی و کیفری نیاز است. در این مقاله به بررسی ابزارهای مقابله با نارکو تروریسم از دیدگاه کیفری می‌پردازیم. مقابله با نارکو تروریسم از دیدگاه کیفری چالشی پیچیده است که نیازمند تلاش‌های مستمر و همکاری بین‌المللی است. قوانین و مقررات کیفری باید به طور مداوم به روز شوند تا با تحولات این پدیده تطبیق یابند. همچنین لازم است اقدامات پیشگیرانه‌ای برای مقابله با نارکو تروریسم در نظر گرفته شود. این اقدامات باید شامل مواردی مانند آموزش، آگاهی‌رسانی، توانمندسازی جوامع محلی و همکاری بین‌المللی باشد.

کلید واژه ها: نارکو تروریسم، مواد مخدر، فعالیت‌های جنایتکارانه.

^۱ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی.

مقدمه

نارکو تروریسم، پدیده‌ای نوظهور است که در سال‌های اخیر به تهدیدی جدی برای امنیت ملی و بین‌المللی تبدیل شده است. این پدیده شامل استفاده از مواد مخدر و جرایم مرتبط با آن برای پیشبرد اهداف تروریستی است. گروه‌های تروریستی از مواد مخدر برای تأمین مالی فعالیت‌های خود، جذب و استخدام نیرو، ایجاد بی‌ثباتی و ناامنی و تضعیف دولت‌ها استفاده می‌کنند. مقابله با نارکو تروریسم نیازمند یک رویکرد جامع و چندجانبه است که شامل اقدامات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و حقوقی است. در این میان، ابزارهای حقوقی و کیفری از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. قوانین و مقررات کیفری می‌توانند برای جرم‌انگاری اقدامات مرتبط با نارکو تروریسم، مجازات مرتکبان و پیشگیری از این جرایم مورد استفاده قرار گیرند.

تعریف تروریسم

از نظر لغوی ترور را استفاده از خشونت برای ایجاد ترس یا وحشت به ویژه به عنوان وسیله‌ای جهت تاثیر گذاردن بر اعمال سیاسی می‌دانند. (ذاکری، ۱۳۹۸، ۲۴) و ترور به تعریف دیگر یعنی: کشتن افراد، مقامات سیاسی و ... با سلاح گرم، سرد معرفی شده است. (زمانی، ۱۳۹۱، ۹۱) واژه «ترور» (terror) از ریشه لاتین ترس (ters) به معنای ترساندن، ترس و وحشت است. و واژه‌ی «تروریسم» (terrorism) و «تروریست» (terrorist) به نسبت واژه‌هایی نوپا هستند. (طیب، علیرضا: ۱۳۹۲، ص ۱۹) این واژه در فارسی به معنای ترس شدید، وحشت، دلهره و تهدید غیر عادی و دور از انتظار آمده است. (مبلغی، ۱۳۹۸، ۵۸۵) لغت نامه دهخدا تروریسم را به معنای «اصول حکمت وحشت و فشار» معرفی می‌کند؛ اصولی که در طی دوره‌ی ۹۴ - ۱۷۹۳ در فرانسه حاکم بوده است، چه کلمه تروریسم، برای اولین بار، در زبان فرانسه و در حوزه‌ی مباحث سیاسی به کار برده شده که کلمه terreur یا terrorisme همان معانی مذکور گذشته را در برداشته‌اند. (عبداله خانی، ۱۳۹۶، ۱۳،

واژه معادل تروریسم در زبان عربی «ارهاب» است این کلمه که از مصدر «رهبه» و تنها در دوره اخیر در زبان عربی به معنای تروریسم به کار رفته است، به معنای خوف، دلهره و وحشت می‌باشد. (پادروند، ۱۳۹۹، ۵۴) و پیش‌تر بدین معنا به کار نمی‌رفته است.

امروزه تروریسم در اصطلاح به معنای به کارگیری خشونت و ایجاد وحشت بین مردم رایج شده است. بر این اساس، تروریست کسی است که برای رسیدن به اهداف خویش به خشونت و یا تهدید به آن دست می‌یابد. (سواری، ۱۳۹۲، ۴۳) همچنین تروریسم را کارهای جنایی ضد کشور به منظور ایجاد هراس در اشخاص یا اصناف و طبقات معین و یا همه مردم کشور گفته‌اند. (جعفری لنگرودی:، ۱۳۹۷، ۱۵۰) ضرورت و اهمیت تعریف تروریسم، کشورها را بر آن داشته تا با برپایی کنفرانس‌ها و گردهمایی‌های متعدد به بحث و تبادل نظر درباره‌ی مفهوم، صور و ریشه‌های پیدایش تروریسم در حقوق داخلی خود و نظام حقوق بین‌الملل بپردازند.

اگرچه ارائه تعریفی که مستفاد از یک نظام حقوقی خاصی باشد در حال حاضر به دلیل اختلاف زیاد کشورها

در مورد مفهوم تروریسم ممکن نیست، ولی می‌توان تعاریفی را به عنوان الگو و نمونه برای قانونگذاری ارائه نمود، اگرچه بهترین روش در جرم تروریسم این است که بدون ارائه تعریف جزئی از آن، به مصادیق خاصی ارائه شود، چنانکه بیشتر کشورها از این روش، پیروی نموده‌اند، اما به هر حال، با توجه به عناصر مشترک یاد شده، در تعریف کلی از تروریسم می‌توان گفت: تروریسم عبارت است از به‌کارگیری اقدامات خشونت‌بار شدید و غیرقانونی، برضد جان و یا مال عموم شهروندان غیر نظامی یا بخشی از آنان و یا تهدید به آن، به منظور ایجاد هراس عمومی.

گونه شناسی نارکو تروریسم

تروریسم پدیده جدیدی نیست و از دیرباز تاکنون در اشکال و گونه‌های مختلفی خودنمایی کرده است ترکیب خشونت و رعب و وحشت با یک هدف ایدئولوژیک آنچنان خطر آفرین و دهشتناک است که کلام از توصیف آن ناتوان است تروریسم، امروزه به مهمترین چالش امنیت جهانی تبدیل شده است. سازمان ملل متحد که مسئولیت حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را برعهده دارد با تصویب کنوانسیونهای ضد تروریستی و صدور قطعنامه‌های مختلف از سوی ارکان خود به ویژه شورای امنیت تعهدات الزام آور زیادی را برای کشورهای عضو مقرر نموده است و مقابله با تأمین مالی تروریسم از مهمترین تعهدات کشورهای عضو میباشد، امروزه به طور گسترده‌ای این امر مورد شناسایی قرار گرفته است که تروریسم با سایر اشکال جرایم سازمان یافته مرتبط بوده و بسیاری از گروهها و سازمانهای تروریستی جهت تأمین مالی و لجستیکی فعالیتهای خود از ارتباطات گسترده‌ای با گروهها و سازمانهای مجرمانه فراملی برخوردارند و جهانی شدن و رشد فناوری به فراملی شدن این جرایم بسیار کمک نموده است. بنا به گفته کارشناسان جهانی شدن یکی از عوامل منجر به همگرایی این دو گروه بوده است که به اصطلاح بیوند ترور - جرم شناخته می‌شود. تلاقی و ترکیب تروریسم و جرایم سازمان یافته فراملی یکی از مهمترین نگرانیهای مربوط به امنیت بین‌المللی محسوب می‌گردد با این حال شرایطی که به این تلاقی کمک میکند و یا مانع توسعه و گسترش آن می‌شود به طور گسترده‌ای مورد بحث بوده است.

در میان جرایم سازمان یافته فراملی بیشک تجارت مواد مخدر بیشترین ارتباط را با تروریسم دارد. سابقه مبارزه جهانی با مواد مخدر به اوایل قرن نوزدهم و انعقاد کمیسیون تریاک شانگهای برمی‌گردد. هر چند تلاش‌های جدی از سوی سازمان ملل متحد و ارکان فرعی آن برای مقابله و کنترل مصرف مواد مخدر صورت گرفته است اما این موضوع به یک همه‌گیری جهانی تبدیل شده است. پیوند میان تروریسم و قاچاق مواد مخدر امر تازه‌ای نیست و موارد بسیار زیادی حاکی از پیوند آنها در بیش از ۲۵ سال گذشته بوده است. بسیاری از سازمان‌های تروریستی به شدت درگیر تجارت مواد مخدر شده‌اند؛ بنابراین سازمان‌های ترکیبی در حال ظهور هستند که بخشی از آنها مربوط به تروریسم و بخش دیگری از آنها نشانه یک سازمان قاچاقچی مواد مخدر است (۲۰۰۸ Braun). تروریست‌ها و قاچاقچیان مواد مخدر دارای نیازهای لجستیکی مشابهی از جمله انتقال کالا و نیروها و استفاده از مناطق امن و مسیرهای قاچاق هستند از سوی دیگر هر دو با دشمنی مشترک به نام دولتها مبارزه می‌کنند؛ از این رو ارتباطات میان آنها برای هر دو طرف سودمند است؛ به عبارتی، نه تنها قاچاقچیان مواد مخدر منابع

مالی را برای سازمانهای تروریستی فراهم میکنند بلکه همچنین به تروریستها برای رسیدن به اهداف استراتژیکشان یاری می‌رسانند. از سوی دیگر، مشارکت در تجارت مواد مخدر برای تروریست‌ها از منظر اهداف ایدئولوژیک آنها نیز حائز اهمیت است. برخی از گروههای تروریستی بر این باورند که آنها میتوانند از طریق وارد کردن اعتیاد به جوامع دشمنان خود آنها را تضعیف کنند در عین حال سازمان‌های قاچاق مواد مخدر از مهارتهای نظامی تروریست‌ها و عرضه سلاح و محافظت شدن در هنگام قاچاق مواد مخدر در مناطقی که تحت کنترل سازمانهای تروریستی است بهره‌مند می‌گردند (Rana, 2017:2).

استفاده از جرایمی همچون قاچاق مواد مخدر نقش به‌سزایی در تأمین مالی و گسترش تروریسم داشته است. از بین بردن ارتباطات و پیوند میان تروریسم و جرایم سازمان‌یافته فراملی به ویژه قاچاق مواد مخدر یک چالش بسیار مهم برای جامعه جهانی محسوب می‌گردد اگرچه بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر و صدور قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت وجود چنین ارتباطاتی از منظر حقوق بین‌الملل مورد شناسایی قرار گرفته است اما به دلیل ماهیت پیوسته در حال تکامل تروریسم و همین‌طور متنوع و پیچیده بودن این ارتباطات هیچ‌گونه اجماعی بین محققان در مورد ماهیت و دامنه این ارتباطات وجود ندارد و این در حالی است که شناسایی و تجزیه و تحلیل ماهیت و دامنه این ارتباطات میتواند برای مقابله با این تهدید بسیار مثمر نمر باشد ماهیت این ارتباطات بیشتر بر مبنای محل و مکان وقوع این ارتباطات و تعاملات تعریف می‌شود و بر این اساس از محیطی به محیط دیگر می‌تواند متفاوت باشد. از سوی دیگر به علت اثر تقویت‌کنندگی این دو پدیده بر یکدیگر برای چندین دهه مبارزه بر ضد مواد مخدر و مبارزه جهانی بر ضد تروریسم دارای زمینهای مشترکی شده است. در مورد ترکیب مبارزه جهانی با تروریسم و مبارزه جهانی با مواد مخدر و قاچاق آن نارکو تروریسم مخرج مشترک این تلاش جهانی محسوب می‌گردد مفهوم نارکو تروریسم نشأت گرفته از این طرح بوده است که دو پدیده تروریسم و قاچاق مواد مخدر دارای وابستگیهای زیادی هستند و متعاقب آن جهت مبارزه با تارکو تروریسم وجود همکاری و هماهنگی در سیاستهای ضد تروریستی و ضد مواد مخدر ضروری است. بر این اساس در پژوهش حاضر سعی شده است تا ضمن توصیف مفهوم نارکو تروریسم و شناسایی گونه‌های آن به صورت تحلیلی به واکاوی اشکال پیوندها و تعاملات میان تروریسم و جرایم سازمان‌یافته با تأکید بر قاچاق مواد مخدر پرداخته شود و همچنین، تلاش‌های جهانی صورت گرفته در مقابله با این موضوع از منظر حقوق بین‌الملل مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

اصطلاح تارکو تروریسم، اولین بار در سال ۱۹۸۳ از سوی بلاونده تری رئیس جمهور وقت پرو - برای توصیف حملات تروریستی بر ضد پلیس مواد مخدر آن کشور مورد استفاده قرار گرفت (Holmberg 2009:1)). در میان تعریف‌های متعددی که از این اصطلاح به عمل آمده است، بهترین آن توسط فرهنگ لغت آکسفورد در سال ۱۹۹۹ ارائه شده است که نارکو تروریسم را به عنوان تروریسم مرتبط با مواد مخدر تعریف کرده است؛ اما این تعریف نشان نمی‌دهد که آیا انگیزه‌های ایدئولوژیک، سیاسی جنایی و تجارتي شاخصهای اصلی این تعریف هستند یا خیر؟ (Hartelius, 2008: 135) به عبارت دیگر، تعریف آکسفورد بیان نمی‌کند که کدام یک از

انواع تروریسم یا مواد مخدر بر دیگری تأثیر گذارتر است؛ بنابراین با استفاده از یک تعریف موسع پذیرفته شده از نارکو تروریسم، طیف گسترده ای از افراد و گروه ها وجود دارند که می توانند با نارکو تروریسم مرتبط باشند در سال ۱۹۵۸ پدیده نارکو تروریسم بسیار مورد توجه قرار گرفت؛ زمانی که کارتل مواد مخدر موسوم به مدلین به گروه تروریستی جنبش ۱۹ آوریل پیوست و با حمله به دیوان عالی دادگستری کلمبیا در شهر بوگوتا ۱۱ قاضی ارشد دیوان را به دلیل جلوگیری از استرداد چند قاچاقچی بزرگ کوکائین به آمریکا به قتل رساندند (۱) :

Hartelius) راشل اهر نفلد - یکی از اولین و برجسته ترین محققان حوزه نارکو تروریسم این پدیده را به عنوان استفاده از قاچاق مواد مخدر برای پیشبرد اهداف برخی از دولتها و سازمانهای تروریستی توصیف می کند

اداره مبارزه با مواد مخدر آمریکا (DEA) یک تعریف کاربردی و عملیاتی از نارکو تروریسم به عنوان مبنا و پایه و اساسی برای بحث های آینده در مورد این پدیده ارائه کرده است که به موجب آن، نارکو تروریسم به عنوان مشارکت گروهها و یا افراد مرتبط با آنها در اخذ مالیات فراهم کردن امنیت و یا به هر طریقی کمک به قاچاق مواد مخدر در تلاش برای افزایش آن یا تأمین مالی اقدامات تروریستی تعریف شده است (۲۰۰۲) **Hutchinson**.

در تعریفی دیگر از نارکو تروریسم این پدیده اشاره دارد به استفاده از روشهای خشونت آمیز شبه تروریستی از سوی قاچاقچیان مواد مخدر جهت تسهیل قاچاق مواد مخدر خود و در مفهومی ویژه اشاره دارد به مشارکت مستقیم یا غیر مستقیم گروهها و سازمان های تروریستی به منظور تأمین مالی خود در فرآیند قاچاق مواد مخدر اعم از کشت تولید ترانزیت و توزیع مواد مخدر در سطح خرده فروشی و نیز به اخذ مالیات از کشاورزان تولید کننده محصولات خام مواد مخدر و همین طور ایجاد پناهگاههای امن برای قاچاقچیان مواد مخدر که در قلمرو تحت کنترل سازمانهای تروریستی فعالیت میکنند و همچنین اخذ مالیات از سازمانهای قاچاق مواد مخدر جهت حفاظت از آنها در مسیرهای ترانزیت مواد مخدر در این مفهوم، حتی کوچک ترین اشکال جرایم قید شده نیز باید در مفهوم نارکو تروریسم بگنجد

در خصوص معضلات تعریف نارکو تروریسم باید به این نکته اشاره کرد که این پدیده دارای مفهومی پیچیده و مبهم است؛ فارغ از اینکه مشخص نمی کند که تأکید بر کدام یک از موضوعات تروریسم و مواد مخدر است یکی دیگر از معضلات تعریف آن مربوط به ماهیت سیاسی آن است که خود برگرفته از معضلات مربوط به تعریف تروریسم میباشد؛ در حالی که برخی از سازمان ها از جانب برخی از کشورها به عنوان سازمان های تروریستی قلمداد می شوند در مقابل، کشورهای دیگر آنها را مبارزان آزادی یا سازمانهای شورشی می نامند به عنوان مثال در ترکیه که برای دهه ها مرکز یک طوفان عظیم از اقدامات تروریستی و تجارت مواد مخدر بوده است و بسیاری از کشفیات مربوط به مواد مخدر در طول دهه ۸۰ و ۹۰ میلادی مربوط به سازمان تروریستی پ ک ک بوده است و اثبات شد که تمام قاچاقچیان این مواد از ستیزه جویان این سازمان بوده اند. اما با وجود اسناد اثبات کننده ارتباط این سازمان با قاچاق مواد مخدر بسیاری از کشورها این سازمان را تروریستی قلمداد نمی کردند

تا زمانی که در تاریخ ۲ می ۲۰۰۲ شورای اتحادیه اروپا متعاقب درخواستهای مکرر کشور ترکیه این سازمان را به عنوان یک سازمان تروریستی مورد شناسایی قرار داد.

در بسیاری از موارد نارکو تروریسم معنایی فراتر از ویژگی ها و تعریف های عملیاتی خود پیدا کرده است و فارغ از استفاده سیاسی از آن و فارغ از ویژگی حقوقی دو عنصر تشکیل دهنده خود به دلیل تنوع مصادیق آن و اینکه این اصطلاح مشخص نمی کند که بیشتر بر کدام جنبه تأکید دارد، ارائه یک تعریف حقوقی جهانی از آن نسبتاً دشوار است. لوپسا در این باره می گوید: نارکو تروریسم به عنوان یک مفهوم حقوقی که از آن می توان الگوهای بهتری برای درک رابطه بین تروریسم و قاچاق مواد مخدر داشت در حال حاضر بسیار بد تعریف شده است و یک اصطلاح آلوده سیاسی است. (گونه شناسی نارکو تروریسم واضح است که نارکو تروریسم بحث برانگیزتر از سلف خود یعنی تروریسم - است. اگرچه هیچ اجماعی میان دانشگاهیان تحلیل گران و مقامات دولتی در مورد تعریف نارکو تروریسم وجود ندارد با این حال مطالعاتی در مورد گونه شناسی آن توسط محققان صورت گرفته است و جمیع این محققان نسبت به موارد زیر به عنوان گونه های اصلی پدیده نارکو تروریسم اتفاق نظر داشته اند.

انواع نارکو تروریسم

نارکو تروریسم حقیقی

اولین گونه از پدیده نارکو تروریسم و در مفهوم اخص واژه نارکو تروریسم حقیقی است که رایج ترین طرح در اذهان عمومی نسبت به این پدیده است و زمانی که مردم در مورد این پدیده فکر می کنند موضوع دخالت مستقیم گروه ها و سازمانهای تروریستی در قاچاق مواد مخدر به ذهن آنها متبادر می گردد. برخی از سازمان های تروریستی تجارت مواد مخدر را از زمان کشت و تولید تا زمان توزیع آن تحت کنترل خود دارند آنها مواد خام مورد نیاز را تولید و سپس آنها را به آزمایشگاههای مربوطه انتقال داده و پس از تهیه مواد مخدر، آن را به مناطق مصرف کنندگان انتقال میدهند و یا شرایط انتقال آن را فراهم میکنند و در نهایت با استفاده از اعضا و شبکه های خود اقدام به توزیع آن می نمایند بسیاری از سازمان های تروریستی مورد اشاره در این تحقیق در یک یا تمام مراحل فرآیند تجارت مواد مخدر درگیر بوده اند؛ به عنوان مثال فارک در کلمبیا در کشت گیاه کوکا و عملیات تولید کوکائین در آزمایشگاه های خود و صادرات آن به خصوص به کارتلهای مواد مخدر مکزیک در ازای دریافت پول نقد و سلاح مشارکت دارد. در افغانستان نیز القاعده و طالبان همین فرآیند را دنبال نموده و در تمام مراحل قاچاق مواد مخدر به ویژه تریاک و هروئین مشارکت مستقیم دارند. (شریف زاده، ۱۳۹۸، ۵۵)

نارکو تروریسم جنایی

این گونه از پدیده نارکو تروریسم فقط برای کسب پول و مزایای مالی صورت میگیرد و زمانی اتفاق میافتد که سازمانها و گروههای قاچاق مواد مخدر از روش های خشونت آمیز شبه تروریستی برای ایجاد وحشت و تهدید دولت ها شهروندان و اشخاصی که تهدیدی بر ضد تجارت سودآور آنها محسوب می شوند استفاده می کنند. اولین و مهمترین هدف این سازمانها حفاظت از تجارت خود و افزایش منابع مالی است و خشونتی که آنها به کار می گیرند، به هیچ عنوان کمتر از خشونت مورد استفاده تروریستها نیست کارتلهای کوکائین آمریکای لاتین به

ویژه کارتل مدلین و کارتل کالی که معروفترین و خشن ترین آنها هستند بهترین مثال برای این گونه از نارکو تروریسم هستند. لازم به ذکر است که نارکو تروریسم حقیقی و جنایی متداول ترین گونه های نارکو تروریسم از حیث عملیاتی هستند. (حیدر قلی زاده، ۱۳۹۶، ۹۴)

نارکو تروریسم دولتی

نارکو تروریسم دولتی یا تحت حمایت یک دولت، زمانی اتفاق می افتد که برخی از دولتها از سازمانها و گروه های تروریستی در گیر قاچاق مواد مخدر، حمایت و پشتیبانی می کنند در این مورد کشورها به دنبال تغییر نظام سیاسی از طریق بی ثبات سازی حکومت در کشورهایی هستند که این سازمانهای تروریستی در آنها فعالیت می کنند و بر این اساس به هر وسیله ممکن به سازمانهای تروریستی برای ترانزیت مواد مخدر و دسترسی آنها به سلاح کمک می کنند این دولت ها میدانند که با وارد کردن مواد مخدر به آن کشور می توانند پایه های فرهنگی و سیاسی آن جامعه را به لرزش در آورند. اقدامات دولت استعمارگر بریتانیا در قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم برای وارد کردن تریاک به چین و تشویق به تولید آن در میان مردم این کشور و بهره گیری دولت آمریکا از تجارت مواد مخدر در جهت توسعه اقدامات تروریستی خود می تواند مصداق مناسبی از این گونه باشد.

نارکو تروریسم ساختگی (غیر واقعی)

این گونه زمانی اتفاق می افتد که یک گروه یا سازمان غیر تروریستی به دروغ و به منظور تصویرسازی منفی به دخالت در تجارت مواد مخدر ارتباط داده می شود. برخی از دولتها ممکن است با عراق و ایجاد یک وضعیت ساختگی و غیر واقعی به دنبال حمایت داخلی و بین المللی برای اعمال سیاست خود در منطقه و بدنام نمودن آن سازمان باشند. در این موارد باور عمومی این است که قاچاق مواد مخدر یک جرم ضد بشری است که توسط این گروهها و سازمانها اعمال شده است. زمانی که چنین سابقه و شهرت بدی از طریق انجام این گونه تبلیغات ناپسند انجام گرفت گروهها و سازمانهای متهم به میزان قابل توجهی شهرت و اعتبار و حمایتهای مردمی خود را از دست خواهند داد اسکات در کتاب خود - سیاست کوکائین - استدلال میکند که نارکو تروریسم یک اصطلاح ساختگی است که توسط دولت رئیس جمهور ریگان به منظور کسب حمایتهای مردمی در مبارزات انتخاباتی و به عنوان یک ابزار تبلیغاتی بر صد کشورهای کمونیستی به ویژه نیکاراگوئه مورد استفاده قرار گرفته است.

نارکو تروریسم ابزاری

واضح است که مواد مخدر یک عامل مهم در تضعیف نظم و قانون و امنیت اجتماعی و ثبات یک جامعه محسوب میشود و مصرف کنندگان مواد مخدر عملاً تبدیل به بردگان اعتیاد خود می شوند و دیگر قادر به انجام وظایف خود در قبال جامعه نیستند و در نتیجه با مصرف مواد مخدر دموکراسی در یک جامعه کاهش می یابد (۲۰۰۲): Hutchinsson) از این رو، قاچاق مواد مخدر اغلب یک هدف دوگانه برای تروریست ها محسوب می گردد؛ چراکه نه تنها منابع مالی عملیات های خود را از طریق تجارت مواد مخدر به دست می آورند بلکه همچنین می توانند با غرق کردن جوامع کشورهای دشمن خود در اعتیاد موجبات تضعیف آنها را فراهم آورند. برخی از این سازمانهای تروریستی به ویژه از این استدلال برای توجیه مشارکت خود در قاچاق مواد مخدر برای اعضا و حامیان

خود استفاده میکنند (Mccarthy، ۲۰۰۳) به عنوان مثال، طالبان اگرچه تولید و مصرف مواد مخدر را در تقابل با ایدئولوژی خود مبتنی بر دین اسلام تلقی می کند اما تجارت آن را مشروع قلمداد کرده است؛ چراکه معتقد است که کافران غربی با مصرف مواد مخدر صدمه خواهند دید در همین رابطه یکی از تروریست های طالبان که در آمریکا محکوم شد بیان داشت: هدف مشترک ما کشتن است؛ چه با مواد مخدر و چه با اسلحه» (Sari: ۴۸۰).

رویکرد پیشگیرانه حقوقی جهانی برای مقابله با تروریسم مواد مخدری

تروریسم پدیده جدیدی نبوده در طول تاریخ به کرات اتفاق افتاده و از زمان انقلاب فرانسه به طور رسمی وارد ادبیات سیاسی جهان شده که به معنی ایجاد رعب و وحشت در جامعه با انگیزه های سیاسی می باشد. این پدیده از دهه ۸۰ با جهانی شدن تکنولوژی دچار دگرذیسی شکلی و مفهومی شد که از نظر شکلی به اشکال متنوع ارتکاب یافت تروریسم مواد مخدری نیز به عنوان اشکال نوین تروریسم توسط گروههای تروریستی سازمان یافته در جهت تولید و توزیع انواع مواد مخدر و روان گردانها ناظر بر کاربری آن با انگیزه های سیاسی به منظور تهدید امنیت اجتماعات جهانی صورت می گیرد. هدف این مقاله بررسی تروریسم مواد مخدری و رویکرد پیشگیرانه حقوقی سازمانهای جهانی و منطقه ای علی الخصوص اقدامات جمهوری اسلامی ایران در جهت مبارزه و مقابله با آن میباشد که به نظر می رسد، تدابیر پیشگیرانه در جهت مبارزه و مقابله با تروریسم مواد مخدری، خصوصاً اقدامات جمهوری اسلامی ایران موثر بوده ولی این اقدامات تا حدودی در تاسیس و عملی نمودن سازوکارهای حقوقی مدون کافی و وافی، نبوده. تروریسم پدیده نوظهور و جدیدی نیست بلکه ابعاد و گستره آن افزایش یافته (سلیمی ترکمانی، ۱۳۹۰، ۴۳۲) و در آغاز سده بیست و یکم از پیچیده ترین و دشوار ترین مسائلی است که جامعه جهانی با آن روبرو است (حیدر قلی زاده، ۱۳۹۶، ۴۶) به صورتی که این پدیده از بدو حیاتش تا اوایل قرن بیستم قبل از جنگ جهانی دوم اکثر موارد مشتمل بر کشتن مخالفان سیاسی دولت و یا کشتن سران دولتها و حکومتها بود (میر محمد صادقی، ۱۳۹۸، ۱۳۳)، ولی در عصر حاضر با جهانی شدن فن آوری پیشرفته، گسترش مسافرت های هوایی، انقلاب ارتباطات اقتصاد جهانی، خصوصی تروریسم از تهدیدی ملی به یک تهدید بین المللی و سازمان یافته مبدل گشته است (غالی، ۱۳۹۲، ۳۲۸-۳۲۷) و از دهه ۸۰ و ۹۰ به بعد، در اغلب کشورهای جهان به شکلهای گوناگون و خطرناک گسترش و ارتکاب یافته (نجومی، ۱۳۹۷، ۷) که به مرور زمان متناسب با شرایط نظام بین المللی نه تنها از لحاظ ماهیتی دچار دگرذیسی در مفهوم تروریسم بین الملل (حیدر قلی زاده و همکاران، ۱۳۹۶) شده بلکه از لحاظ شکلی هم دگرذیسی در شکل و روشهای اجرایی اش داده (حیدر قلی زاده، ۱۳۹۱، ۴۲) و به صورت «اشکال نوین تروریسم ظهور یافته که با بازسازی لجستیک و مدیریتی خویش از تواناییهای بسیار گستره تر و تاثیر گذاری فراوان تر در دوره حاضر برخوردار شده است» (مبلغی، ۱۳۹۹، ۵۶) از حمله تروریسم مواد مخدری

دشوار بتوان تاریخی برای تولد تروریسم مواد مخدر ترکیب خشونت امیر تجارت غیر قانونی مواد مخدر و تهدید سیاسی معین کرد رئیس جمهور و مقامات پرو در سال ۱۹۸۳ این اصطلاح را با مرتبط ساختن شورش گروه

مائوئیستی راه درخشان با تجارت مواد مخدر مطرح ساختند و کمی بعد این اصطلاح در مورد بازوی نظامی کارتل مواد مخدر مدلین نیز به کار رفت آنچه جنگ بر ضد تروریسم مواد مخدر را بهتر نشان میدهد گزارش تلویزیونی مهم ناسی و رونالدو ریگان در چند سال اخیر بود که در حالی که روی صندلی کاخ سفید نشسته درباره «مبارزه با مواد مخدر» سخن می گفت یا زمانی که به نظر می رسید گورباچف می خواهد به طور یکجانبه به جنگ سرد پایان بخشد و قذافی به جای عملی ساختن تهدید خود مبنی بر گسترش تروریسم به درون خود آمریکا ترجیح داد در لاک خود فرو رود، تروریسم مواد مخدر به فوری ترین و جدی ترین تهدید خارجی برای آمریکاییان تبدیل شد. انهامات شروع شد؛ کارتل‌های کلمبیا با عواید حاصل از تجارت مواد مخدر به چریک‌های چپ گرا کمک می کنند ساندینیست‌های نیکاراگوئه با تجارت کوکائین به شورشیان السالوادور کمک میکرد (در دریان، ۱۳۹۲، ۸۶، ۸۷) در واقع این اصطلاح را بعد شرح سیر تاریخی میتوان این گونه تعریف کرد تروریسمی که ناظر بر کاربری مواد مخدر به منظور تهدید امنیت اجتماعات است و کلیه فعالیت‌های راجع به تولید و توزیع انواع مواد مخدر و روانگردان را بر می گیرد بدون تردید، این مواد به دلیل آثار و پیامدهای فیزیکی و روحی که بر مصرف کنندگان بر جای بخشی از جامعه را از صحنه حیات عادی و تصمیم گیری به منظور مدیریت زندگی خویش خارج میسازند در این صورت نقش اجتماعی این بخش از اجتماع از زاینده گی و خلاقیت‌های لازم برای ارتقای روابط جمعی نخواهند داشت بلکه به حجم عناصر و بازیگران دخیل در تولید ناهنجاری‌های اجتماعی خواهند پیوست هر اندازه حمیت آسیب پذیر از این فعالیت ها را جوانان تشکیل دهند دوره های بقای آثار و پیامدهای این مواد بیشتر می گردد و در نتیجه دوره آسیب پذیری و به خود آمدن جامعه به منظور رهایی از این بلاها بیشتر خواهد شد. بنابراین تروریسم مواد مخدر را به این دلیل باید جدی گرفت که شکل یک شبکه فراملی بزرگ و به سرمایه داری ابتدایی را به خود گرفته و به همان نسبت به قدرت سیاسی دست یافته است که در صورت عدم پیشگیری جامع و مانع کل جامعه را به تباهی خواهد کشید (ساعد، ۱۳۹، ۲۹) به عبارت دیگر تروریسم مواد مخدر در اثر فعالیت‌های جنایت کارانه باندهای مواد مخدر علیه شهروندان عادی یا نیروهای پلیس به منظور و ادار کردن آنان به آزاد سازی قاچاقچیان زندانی و یا انتقام و یا اعمال قدرت به منظور کاهش فشارها بر باندهای مواد مخدر پدید آمده و نام گذاری گردیده است (عبدالله، خانی ۱۳۹۶، ۲۱۸) به عنوان مثال میتوان به مبارزان و بیکارجویان سیاسی و گروهها و سازمانهای تروریستی از حمله القاعده اشاره کرد که هزینه مبارزات و اعمال تروریستی خود را از طریق قاچاق مواد مخدر و همکاری با قاچاقچیان میکنند ۴ رویکرد پیشگیرانه حقوقی جهانی و منطقه ای برای مقابله با تروریسم مواد مخدری از نظر بین المللی به زیان بار بودن عرضه و مصرف مواد مخدر در دهه های اول قرن بیستم توجه شده و پس از تشکیل کنفرانس بین المللی سال ۱۹۰۹ سانگهای، کنوانسیون بین سالهای ۱۹۱۲ تا ۱۹۱۴ در هلند توسط ۱۳ دولت تصویب گردید که این کنوانسیون را می توان نخستین بازدارنده قانونی در پیشگیری از قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر در سطح محدودی از جهان معرفی کرد (اسعدی، ۱۳۹۴، ۱۹۳) به طور کلی کنوانسیونهای بین المللی مواد مخدر حاصل همکاریهای بین المللی از سال ۱۹۰۹ تا ۱۹۸۸ هستند. این کنوانسیونها سازمانها و

نهادهای کنترلی بین المللی مسؤول مبارزه با مواد مخدر و مبنای همکاری بین المللی علیه مواد مخدر هستند و حرکت در مسیر آنها میتواند گام موثری جهت مهار این پدیده در جهان تلقی گردد در کنوانسیونهای مواد مخدر بر ضرورت اقدام هماهنگ در سطح جهان علیه مواد مخدر و همکاریهای بین المللی براساس اصول واحد و هدف مشترک برای ریشه کن نمودن مواد مخدری قاچاق مواد مخدر و همکاریهای جهانی تاکید شده است .

مدت است که قاچاق مواد مخدر به عنوان یک مساله جهانی مورد توجه قرار گرفته است و سازمانهای بین المللی برای مهار آن تلاش . و عقیده غالب آن است که بدون همکاری بین المللی مبارزه با این مشکل امکان پذیر نیست سازمان ملل متحد نیز به عنوان یک سازمان جهانی بین المللی در جهت مقابله با این پدیده مدرن و به جهت نگرانی روز افزون در خصوص قاچاق مواد مخدر در سطح جهانی معاهدات قطعنامه ها و کنوانسیونهای متعددی تصویب و تنظیم کرده است (عسگری پور، ۱۳۹۷: ۲۱۳، ۱۲۹)

اولین اقدامهای جامعه بین المللی کنترل و مبارزه با مواد مخدر صورت گرفت از جمله کنوانسیون بین المللی تریاک ۱۹۱۲ بود در این کنوانسیون از کشورهای عضو خواسته شد که نهایت سعی خود را برای تهیه سیاستی ملی در جهت کنترل و نظارت بر تولید و قاچاق غیرقانونی مواد مخدر مبذول دارند دومین کنوانسیون بین المللی تریاک ۱۹۳۵ بود که براساس آن استعمال مواد مخدر ممنوع شد سومین کنوانسیون در زمینه کنترل مواد مخدر، محدودیت تولید و قانونمندی مواد مخدر ۱۹۳۱ و پروتکل الحاقی ۱۹۴۸ در مورد گسترش کنترل بین المللی بر مواد مخدر مصنوعی شیمیایی تدوین یافت اقدام بعدی بین المللی در جهت کنترل مواد مخدر کنوانسیون تحدید قاچاق غیر قانونی مواد مخدر خطرناک ۱۳۳۶ در جهت مجازات قاچاقچیان مواد مخدر و پروتکل الحاقی آن در مورد محدودیت و قانون مندی کشت گیاه تریاک تولید و تجارت بین المللی و استفاده از تریاک که معروف به تریاک ۱۳۵۳ میباشد . کنوانسیون مواد مخدر و پروتکل اصلاحی معاهده نیویورک ۱۹۶۱ قطعنامه های شماره ۱ الی ۶ مصوب کنفرانس ملل متحد برای تصویب قرارداد واحد درباره مواد مخدر ۱۹۵۸ که ناهیتا منجر به تشکیل کنفرانس ملل متحد و ایجاد قرارداد واحد درباره مواد مخدر در سال ۱۹۶۱ کنوانسیون مواد مخدر روان گردان مصوب ۱۹۷۱ وین و کنوانسیون بین المللی مقابله با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان در سال ۱۹۸۸ میباشد (عسگری پور، ۱۳۸۷، ۲۱۳-۱۲۹) این کنوانسیون بین المللی محدود به قاچاق مواد مخدر و به عنوان جرم مقدم است که در این کنوانسیون به جنبه های پیشگیرانه مقابله با پولشویی از این طریق اشاره نشده است این کنوانسیون بین المللی بعد از دو سال از تاریخ تصویب در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۰ لازم الاجرا شد (بیگ زاده، ۱۳۹۵، ۱۵۴) مجمع عمومی ملل در سال ۱۹۹۰ قطعنامه شماره ۴۵،۱۷۹ ایجاد برنامه بین المللی کنترل مواد مخدر هدایت تلاشهای بین المللی در مقابله و مبارزه با مواد را بر عهده دارد. در سال ۱۹۹۷ دفتر کنترل مواد مخدر و جلوگیری از جرم در پیشبرد ظرفیت ملل متحد در برخورد با مسایل بین المللی مواد مخدر و جرایم فراملی اجرا گردد ایجاد این دفتر با ادغام برنامه کنترل مواد مخدر و مرکز پیشگیری از جرم بین المللی صورت گرفت که بر هر دو بخش نظارت کلی دارد (امیرخیزی، ۱۳۷۸ ۹۵۵) همچنین در قلمرو حقوق دریاها نیز به کنوانسیون حقوق دریاها ۱۹۸۲

اشاره کرد که در ماده ۱۰۸ خود قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان را ممنوع نموده است و از دولتها میخواهد که برای سرکوب قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان توسط شناورها در دریای آزاد با یکدیگر همکاری نمایند حتی به هر دولتی اجازه داده که از دولتهای دیگر تقاضای همکاری برای جلوگیری از قاچاق مواد مخدر و مواد روان گردان توسط شناورهایش را نماید (بیگ زاده، ۱۳۹۴، ۲۸۶)

رویکرد پیشگیرانه حقوقی منطقه ای برای مقابله با تروریسم مواد مخدر رویکرد پیشگیرانه شورای اروپا در مقابله با قاچاق مواد مخدر

الف) کنوانسیون بین المللی شگن:

کنوانسیون بین المللی اروپایی شگن شامل ۱۴۲ ماده می باشد که عمدتاً تقویت همکاریهای موجود بین کشورهای عضو نظام اطلاعاتی، حفظ اطلاعات مربوط به اشخاص سیاست صدور رواید رفت آمد آزاد افراد میان کشورهای عضو است که در ژوئن سال ۱۹۹۰ به منظور اجرا توسط دو کشور پرتغال و یونان به امضا و بعداً کشورهای دیگر اتحادیه اروپایی نیز به آن ملحق شدند در این کنوانسیون به لزوم همکاریهای بین المللی و منطقه ای در زمینه های مربوط به پلیس و امنیت تروریسم و خصوصاً مبارزه با قاچاق مواد مخدر تاکید شده است همچنین در مورد ممنوعیت قاچاق مواد مخدر میتوان به کنوانسیون اروپایی یورویل هم اشاره کرد که توسط کشورهای اروپایی در تاریخ ۲۶ ژوئیه ۱۹۹۵ در بروکسل توسط نمایندگان اعضای اتحادیه اروپا به امضا و در اول ژوئیه ۱۹۹۹ در مقر لاهه رسماً آغاز بکار کرد بر اساس این کنوانسیون خصوصاً در ماده ۲ این کنوانسیون جرایم ذیل جز جرایم سازمان یافته و قابل پیگرد میباشد از جمله: قاچاق مواد مخدر قاچاق انسان اقدامات شبکه ای مهاجرت و جرایم تروریستی است هر چند به دلیل اختلاف در میان کشورهای امضا کننده کنوانسیون حرم سازمان یافته فوق آورده نشد ولی در متن کنوانسیون درج و پیش بینی شد (خالقی، ۱۳۹۸، ۳۰۹-۳۰۸)

ب) رویکرد پیشگیرانه سازمان همکاری اقتصادی اکو در مقابله با قاچاق مواد مخدر:

سازمان همکاری اقتصادی (اکو) یک سازمان منطقه ای است که بعد از سازمان ملل متحد، دومین سازمان دولتی بین المللی میباشد این سازمان در واقع تداوم حیات سازمان عمران منطقه ای توسط سه کشور ایران پاکستان و ترکیه در سال ۱۹۶۴ پایه ریزی و معاهده از میر در واقع چارچوب حقوقی آن سازمان محسوب می شود. این معاهده با انعقاد پروتکلی در ۱۸ ژوئن ۱۹۹۰ در اسلام آباد اصلاح و گذر «سازمان عمران منطقه ای به سازمان همکاری اقتصادی به طور رسمی تحقق یافت (بیگ زاده، ۱۳۹۵، ۷۵۹) اهداف اصلی این سازمان عبارت است از ارتقای شرایط برای توسعه اقتصادی اتخاذ تدابیری برای حذف تدریجی موانع تجاری در منطقه اکو، گسترش تجارت درون منطقه ای و فرا منطقه ای فراهم آوردن شرایط ادغام تدریجی و آرام اقتصاد کشورهای عضو با اقتصاد جهانی تسریع در توسعه امور زیر بنایی توسعه و تحکیم همکاریها در زمینهای منابع انسانی منابع طبیعی، سرمایه گذاری حفاظت از محیط زیست آثار تاریخی و فرهنگی و تبادلات جهانگردی است؛ اما مهمترین هدفی که در این بحث مدنظر است مقابله و مبارزه با قاچاق مواد مخدری و داروهای روان گردان است که سازمان همکاری و اقتصادی کو آن را در اهداف خود جایی داده است (حیدرقلی زاده، ۱۳۹۶، ۱۲) ولی با توجه به اینکه

کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی اکو خصوصاً کشورهای تازه استقلال یافته آسیای مرکزی مواجه با بحران در ساختارهای اجتماعی سیاسی قانون گریزی و فقدان نهادهای قانونمند قومیت مشکلات اقتصادی و فقر، فساد و رانت خواری پایین بودن سطح سواد و از سویی دیگر قرار گرفتن این منطقه و کشورهای عضو اکو در مجاورت بزرگترین تولید کننده مواد مخدر در دنیا (افغانستان) ایجاد همکاری های منطقه ای و تشکیل سازکارهایی به نام کوپل پلیس مشترک برای تکمیل نظام امنیت منطقه با حضور کشورهای منطقه و لزوم ایجاد مسؤولیت بین المللی و درک جامعه در قبال این بحران و ایجاد یک سازوکار بین المللی برای مبارزه با آن در سطح جهان لازم می داند.

رویکرد پیشگیرانه حقوقی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم مواد مخدری

پذیرش این واقعیت که امروزه پدیده مواد مخدری و جرایم مرتبط با آن از موضوعاتی است که حیات بشری را در معرض آسیب جدی قرار داده و برای بسیاری از کشورهای جهان نیز به عنوان یک معضل اساسی قلمداد میگردد بر کسی پوشیده نیست اداره کل مطالعات پژوهشهای ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۷۷) چرا که قاچاق مواد مخدر، عرضه و تقاضا، قبل و بعد آن از جرایم واسطه ای است که در سیاست جنایی تمام کشورهای جهان و سازمانهای بین المللی مربوط جرم شناخته شده و جرم شناسان ملی و بین المللی آن را جزء جرایم سازمان یافته فراملی قرار دادند لذا موفقیت در این راه مستلزم تدوین قوانین علمی مدون، جامع و کارآمد علیه مرتکبین جرایم مزبور میباشد (اسعدی، ۱۳۹۴، ۱۹۴) در این زمینه اقدامات و سیاستهای جنایی از سوی دولت ایران چه قبل و بعد از انقلاب شده قانون گذاران ایرانی قبل از انقلاب در قوانین مختلف از جمله در زمینه قانون تحدید تریاک سال ۱۳۲۹ ه.ق، ماده ۲۷۵، ۱۳۰۴، قانون منع قاچاق مواد مخدر، خرید و فروش و معاملات و نگهداری و انبار کردن و حمل و نقل و صدور، ۱۳۰۷، قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک کشت خشخاش تهیه و ورود مواد افیونی یعنی تریاک و شیره و سایر مشتقات آن و استفاده در ملاعام و اماکن عمومی و نیز ساختن و وارد کردن آلات و ادوات مربوط به آن را حرم تلقی و در سال ۱۳۳۸ تصویب و در سال ۱۳۴۲ اصلاح و در سال ۱۳۴۸ به منظور تشدید مجازات قانون تشدید مجازات به تصویب رسید همان گونه که ملاحظه شد مقنن از دو سیاست هم کیفر و هم تشویق استفاده کرده که سیاست جنایی روشنی در مقررات قبل از انقلاب مشاهده نمی شود و یا به تعبیری سیاست جنایی ایران در آن زمان سرگردان بوده و توفیقی به دنبال نداشته است (رست، ۱۳۹۹، ۵-۳) اما جمهوری اسلامی ایران با عنایت و ویژگیهای مسؤولین قضایی اجرایی و فتاوی فقهای عظام راجع به حرمت و مفسده بودن مواد مخدر و جرایم مرتبط با آن سعی خود را به کار برده تا قوانینی جامع و منسجم در راستای اهداف نظام جمهوری اسلامی ایران جهت مبارزه با مواد مخدر و جرایم مرتبط با آن تدوین نمایند اولین مصوبه قانونی «لایحه قانون تشدید مجازات مرتکبین جرایم مواد مخدر بود که در مورخه ۱۳۵۹، ۳، ۱۹ در ماده تصویب شورای انقلاب رسید با تصویب این قانون روند مبارزه با مواد مخدر متحول و تعقیب مجرمین منسجم و هماهنگی خاصی انجام گرفت و خصوصاً کشت خشخاش برای همیشه ممنوع اعلام گردید. دومین قانونی که به تصویب رسید قانون

مبارزه با مواد مخدر مصوب مجمع تشخیص نظام بود به موجب این قانون کلیه وزارتخانه ها و ارگانهای نظام که به نحوی دست اندرکار مبارزه با مواد مخدر بودند موظف گردیدند با تمامی امکانات به امر مبارزه با مواد مخدر بپردازند. لذا برای اولین بار ستادی به نام ستاد مبارزه با مواد مخدر» به ریاست رئیس جمهور در قانون پیش بینی گردید تا همه ی دستگاههای کشور را در این راستا فعال نماید. نکته قابل توجه اینکه با وجودی که قانون مزبور قبل از کنوانسیون بین المللی مواد مخدر و روان گردان ۱۹۸۸ به تصویب رسید که مقررات آن در بسیاری از موارد با مواد کنوانسیون بین المللی مواد مخدر مطابقت داشت در نهایت با توجه به تحولات اجتماعی ضرورت و بازنگری در قانون مزبور احساس میشد که مجمع تشخیص مصلحت نظام در مورخه ۱۳۶۷،۸،۱۷ آن را اصلاح و قانون مزبور تحت عنوان قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر در ۳۸ ماده و ۲۳ تبصره در حال حاضر مهمترین قانون مورد عمل محاکم میباشد در این قانون برای قاچاقچیان مواد مخدر و جرایم مرتبط با آن مجازاتهای از قبیل اعدام حبس ابد حبس تا ۱۵ سال مصادره اموال و جریمه نقدی تا یک میلیارد ریال شلاق تا ۷۴ ضربه و انفصال از خدمات دولتی پیش بینی شده است اداره کل مطالعات و پژوهشهای ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۷۷) این قانون در سال ۱۳۷۶ با عنوان قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق مواردی به آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام بازنگری و موادی بر آن اضافه و اصلاح گردید که در بندهای (۱-۲-۳-۴-۶) ماده ۱ ماده ۲ ماده ۴، ماده ۵ ماده ۸ ماده ۹ ماده ۱۱ ماده ۱۳ ماده ۴۰ الحاقی تاکید شده است قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاقی (۱۳۷۶) همچنین مجدداً این قانون در سال ۱۳۸۹ توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام بازنگری و موادی بر آن اضافه و اصلاح گردید از جمله بندهای (۱-۹) ماده (۱) و مواد (۲)، (۳)، (۱۱)، (۱۲)، (۱۳)، (۱۴)، (۱۹)، (۲۰)، (۲۳)، (۲۶)، (۲۸)، (۳۰) و تبصره آن (۳۳) (۴۰) و (۴۲) پس از عبارت «مواد مخدر عبارت با روان گردانهای صنعتی غیر دارونی اضافه گردید. در بعضی از مواد از جمله ماده ۴ ماده ۸ ماده ۱۵ همراه با دو، تبصره ماده ۱۶ قانون با سه تبصره ماده ۳۶ همراه با یک تبصره اصلاح و ماده ۱۷ ماده ۱۸ و ماده ۳۵ یک تبصره ماده ۴۳ و ماده ۴۴ الحاق شد. نظر به این مواد مخدری و جرایم مرتبط با آن به لحاظ ساختار جرایم سازمان یافته محسوب می گردد. علاوه بر مواد فوق الذکر و مواد اشاره شده در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ از جمله مواد ۱۵۴ باید اراده بین المللی برای مقابله جدی با این پدیده ی ضد بشری صورت بگیرد جمهوری اسلامی ایران نیز در این راستا نیز به کنوانسیون بین المللی مقابله با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان سازمان ملل متحد در سال ۱۹۸۸ برابر با ۲۹ آذر ۱۳۶۷ در ششمین جلسه عمومی با توجه به بند (۱) الف ماده (۲۸) کنوانسیون مشروط بر آنکه مفاد کنوانسیون در مواردی که با قوانین داخلی و موازین اسلام معارض گردد از طرفی جمهوری اسلامی ایران لازم الرعایه نباشد ملحق و استاد آن را مبادله نماید قانون فوق مشتمل بر ماده واحده منضم به متن کنوانسیون شامل یک مقدمه و سی و چهار ماده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ سوم آذر ماه یکهزار و سیصد و هفتاد مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۰،۹،۱۷ به تایید شورای نگهبان رسیده است در این زمینه میتوان به اقدامات و برنامه های در دست اقدام ستاد مبارزه با مواد مخدر نظام جمهوری اسلامی ایران نیز اشاره کرد که پس از سالها

مبارزه با مواد مخدر، به حساس ترین و مهم ترین دوران رسیده و پیش بینی میشود که با اجرای قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب ۱۳۸۹ فصل جدیدی در مقابله و مبارزه با مواد مخدر آغاز شده که متفاوت تر از گذشته است ورود به فصل نوین مستلزم شناخت وضعیت فعلی و ارزیابی عملکرد آن صورت میتوانیم با برنامه ریزی مدون و اقدامات سنجیده، مبتنی بر راهبردهای منطقی و برنامه ها حرکت متوازن خود را متناسب با توسعه فراگیر کشور تنظیم نماییم تأثیر مواد مخدر بر امنیت فرهنگ اجتماع و آمیختگی جریان مواد مخدر با سیاست مقوله هایی هستند که ضرورت تدوین استراتژی کلان و دورنمای مبارزه را همگام با برنامه های ۲۵ ساله کشور ایران (۱۴۰۰) نمایان می سازد هم اکنون فرایند مبارزه بر مواد مخدر و قاچاق آن در ایران به نقطه اوج خود طی دو دهه ی گذشته رسیده است. هرچند متاسفانه امروزه هم شاهد آثار رو به رشد این دسته از حرابم میباشیم (ذبحی، ۱۳۹۲: ۳۹-۲۵)

رویکرد پیشگیرانه زیر ساختاری جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم مواد مخدری

در طی سالی اخیر این واقعیت مشخص شده که اولاً در بخش مقابله با عرضه باید فعالیت مبتنی بر کارهای اساسی و زیربنایی و برنامه ریزی دقیق شده باشد و نیروهایی که در این بخش فعالیت دارند باید نقش نظارتی کترلی و بازدارندگی داشته باشند و به جای افزایش کشفیات و تعدد دستگیرها مرکز ثقل مبارزه را به منابع تولید نزدیک نموده و سران و اعضاء اصلی شبکه ها و تروریستهای مواد مخدر ورود و توزیع را مورد هدف قرار دهند. از سویی دیگر در بخش کاهش تقاضا نیز اغلب به این واقعیت رسیده اند که باید به پیشگیری درمان و بازتوانی توجه شود و کارهای فرهنگی عمیقی صورت پذیرد و حرکت در دو بخش مقابله با عرضه و کاهش تقاضا متوازن شود. این خصوص دیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر جمهوری اسلامی ایران تلاش گسترده ای را جهت هماهنگ سازی جریان مبارزه با مواد مخدر و تروریسم مواد مخدری به عمل آورده که مهمترین محورهای آن ذکر می شود: ۱. طرح کاهش تقاضا (پیشگیری فراگیر آموزش عمومی و رسیدن به مرحله خود تشخیصی جامعه درمان بازتوانی از مجاری قانونی فعال نمودن تشکلهای مردمی و خصوصی سازی بخشهایی از مبارزه با مواد مخدر همزمان با توسعه فعالیتهای بخش دولتی. مقابله با عرضه (تدوین برنامه ی ملی مبتنی بر توسعه همه جانبه نیروهای درگیر و برخورد موثر با عوامل عرضه و تأکید بر عملیات اطلاعاتی ۳ توجه شایان به امر تحقیق و پژوهش علمی و ایجاد ارتباط با حوزه و دانشگاه به منظور علمی کردن روند مبارزه با مواد مخدر و تروریسم مواد مخدری ۴ گسترش اقدامات فرهنگی و تربیتی ۵ توسعه اقدامات فراملی و همکاری بین المللی توافقات بین المللی در جهت مبارزه با مواد مخدر و تروریسم مواد مخدری به عبارت دیگر کم کاری مبارزه شدید جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با تروریستی قاچاق مواد مخدر موجب خواهد شد تا این باندها و تروریستها به آسانی محموله های خود را از طریق ایران به جمهوری آذربایجان و ترکیه و بعد به بازارهای اروپای و آمریکایی منتقل نمایند. اما ایران با تحمل هزینه های انسانی و مالی سنگین به عنوان موفق ترین کشور دنیا در زمینه ی مبارزه با قاچاق مواد مخدر و تروریسم مواد مخدری مطرح است از آنجایی که مبارزه ایران به طور مستقیم بر سایر کشورها و امنیت منطقه و

کشورهای همسایه تأثیر مثبت می‌گذارد، این امر به منزله‌ی همکاری بین‌المللی با سایر کشورها منطقه جهت ایجاد امنیت جانی، فکری و روانی مالی در حوزه قفقاز و خلیج فارس پنداشته میشود لذا دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با قاچاق مواد مخدر و تروریسم مواد مخدر دستاوردهای از جمله:

۱- کشفیات مواد مخدر در این زمینه کشور ایران که در این صحنه پیشقدم و در خط مقدم بوده به موفقیتی چشم‌گیری دست یافته به عنوان مثال در فاصله‌ی زمانی ۱۳۵۸ تا به امروز کشفیات مواد مخدر در ایران چندین برابر از سال ۱۳۷۷ افزایش یافته است.

۲- دستگیری قاچاقچیان و تروریستهای مواد مخدری سیر صعودی دستگیری قاچاقچیان از طرفی بیانگر افزایش حجم مواد مخدر وارده به کشور و از سویی دیگر نشانه تشدید اقدامات انتظامی دولت علیه قاچاقچیان و تروریستهای مواد مخدری است.

۳- همکاریهای بین‌المللی ابعاد قاچاق مواد مخدر به گونه‌ای است که یک کشور به تنهایی نمی‌تواند با آن مقابله کند در همین راستا دولت ایران با سازمان ملل متحد و سایر کشورها از جمله افغانستان، پاکستان جمهوری آذربایجان ترکیه و غیره همکاری و یادداشت تفاهم‌های مختلفی امضا کرده است که نمونه آن در سالهای اخیر ۱۳۹۰ موافقت‌نامه بین رئیس ستاد مبارزه با مواد مخدر جمهوری اسلامی ایران و افغانستان در این زمینه منعقد شد.

نتیجه‌گیری:

نارکو تروریسم به عنوان یک تهدید جدی بر ضد صلح، ثبات و امنیت بین‌المللی به ویژه بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر توجه زیادی را به خود جلب نموده است اما در عمل تلاشهای جهانی برای مقابله با این تهدید رو به رشد آنچنان که باید و شاید با موفقیت همراه نبوده است این امر به عوامل مختلفی بستگی داشته است. از منظر سیاسی گسترش ارتباطات میان تروریسم و مواد مخدر، همان‌طور که دبیر کل سازمان ملل متحد در گزارش سال ۲۰۱۵ خود به شورای امنیت مطرح کرده است. به ساختار سیاسی ضعیف کشورهای که تعامل بین این دو پدیده در قلمرو سرزمینی آنها اتفاق می‌افتد، بستگی دارد. با دقت نظر در وضعیت‌های کشورهای که در آنها پیوند و تعامل میان تروریست‌ها و قاچاقچیان مواد مخدر عمیق است به ویژه در افغانستان پاکستان و (کلمبیا) متوجه این موضوع خواهیم شد که نارکو تروریست‌ها اصولاً مناطقی را برای فعالیت خود انتخاب میکنند که در آن مناطق ثبات، سیاسی اقتصادی، اجتماعی امنیتی اقتدار حاکمیت و اجرای قانون بسیار ضعیف است. یقیناً چنین محیطی برای پیوند میان تروریست‌ها و قاچاقچیان مواد مخدر و در نتیجه گسترش نارکو تروریسم بسیار مناسب است. از منظر اقتصادی باید بیان داشت که در حال حاضر به دلیل وجود منابع مالی عظیم و سودآور بودن قاچاق مواد مخدر این پدیده به مهمترین منبع تأمین مالی سازمان‌های تروریستی مبدل گشته است. درآمد حاصل از مواد مخدر به راحتی سازمانهای تروریستی را قادر به ادامه حیات و انجام عملیتهای، بیشتر عضوگیری خرید سلاح و حتی در مواردی که وضعیت اقتصادی کشاورزان تولیدکننده محصولات خام مواد مخدر نامناسب بوده و درگیر فقر هستند -

مشروعیت و حمایت‌های مردمی را به همراه داشته است مشارکت سازمان‌های تروریستی در تجارت مواد مخدر آنچنان گسترده است که میتوان ادعا نمود که تمام مصرف کنندگان مواد مخدر به صورت غیر مستقیم تأمین مالی تروریسم نقش دارند، همچنین ضروری است که به این نکته اشاره شود که اگرچه اقدامات جهانی برای کاهش مواد مخدر میتواند مثمر ثمر باشد اما این امر به وضوح اثبات شده است. در که تا زمانی که تقاضای جهانی برای مصرف مواد مخدر وجود دارد هیچگونه سیاستی در مقابله با قاچاق مواد مخدر و همچنین مقابله با نارکو تروریسم با موفقیت کامل همراه نخواهد بود. از منظر حقوقی رویکردهای حقوقی برای مقابله با هر دو موضوع تروریسم بین المللی و قاچاق مواد مخدر به صورت مستقل و جداگانه صورت گرفته است از آنجا که نارکو تروریسم یک جرم سازمان یافته فراملی ترکیبی است از منظر حقوقی مبارزه با آن نیز مستلزم ترکیب و به کارگیری تمامی اسناد حقوقی بین المللی تدوین شده در مقابله با جرایم تشکیل دهنده و تسهیل کننده تارکو تروریسم میباشد به عبارت ساده تر مبارزه با نارکو تروریسم مستلزم ترکیب مفاد و تعهدات تمام کنوانسیون های ضد تروریستی سازمان ملل به خصوص کنوانسیون ۱۹۹۹ سرکوب تأمین مالی تروریسم و قطعنامه های شورای امنیت به ویژه قطعنامه‌های ۱۳۷۳، ۲۱۹۵، ۲۴۶۲ و ۲۴۸۲ شورای امنیت که تعهدات الزام آوری را برای کشورهای عضو جهت مقابله با ارتباطات میان تروریسم و جرایم سازمان یافته مقرر نموده است کنوانسیونهای سه گانه مبارزه با مواد مخدر به ویژه کنوانسیون مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان گردان، ۱۹۸۸ کنوانسیون مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی موسوم به کنوانسیون پالمو، ۲۰۰۰ کنوانسیون ۲۰۰۳ سازمان ملل متحد در مبارزه با فساد و همچنین تمامی اسناد حقوقی مربوط به مبارزه با پول شویی میباشد از سوی دیگر، با توجه به فزاینده بودن تهدیدهای نارکو تروریستی در دنیا - که به عنوان گونهای خاص از تروریسم به یک نگرانی جدی برای اکثریت کشورها تبدیل شده است لزوم تدوین یک سند عام جهانی از سوی سازمان ملل متحد همچون تمام کنوانسیونهای ضد تروریستی که بنا به ضرورت برای مبارزه با گونه های خاصی از تروریسم تصویب شده اند بسیار ضروری به نظر میرسد بیشک تصویب چنین سندی میتواند خلاهای حقوقی مقابله با نارکو تروریسم را رفع کرده و گامی بسیار بلند در راستای نابودی آن محسوب گردد. مقابله با نارکو تروریسم از دیدگاه کیفری چالشی پیچیده است که نیازمند تلاش های مستمر و همکاری بین المللی است. قوانین و مقررات کیفری باید به طور مداوم به روز شوند تا با تحولات این پدیده تطبیق یابند. همچنین لازم است اقدامات پیشگیرانه‌ای برای مقابله با نارکو تروریسم در نظر گرفته شود. این اقدامات باید شامل مواردی مانند آموزش، آگاهی رسانی، توانمندسازی جوامع محلی و همکاری بین المللی باشد.

منابع و ماخذ:

الف) کتب

۱. اسعدی، حسن (۱۳۹۴) پیش گیری از اعتیاد مواد مخدری آسیب و راهبردها، چاپ پنجم، تهران انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۲. بیگ زاده ابراهیم (۱۳۹۵) حقوق سازمانی بین المللی تهران انتشارات مجد، چاپ اول.

۳. بیگ زاده ابراهیم (۱۳۹۴) تقریرات درس حقوق بین الملل عمومی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی.
۴. در دریان جمیز (۱۳۹۲) گفتمان تروریستی نشانه دولت و نظامی خشونت سیاسی جهانی ترجمه وحید بزرگی، تهران: نشر نی.
۵. ذاکری، مهدخت (۱۳۹۸) تارکو تروریسم، تهدیدی مشترک بر ضد امنیت انسانی و ملی کشورهای جنوب غرب آسیا، مرکز بررسیهای استراتژیک نهاد ریاست جمهوری.
۶. رست علیرضا (۱۳۹۹) سیاست جنایی تقنینی درباب جرایم مواد مخدر و روان گردان مجموعه مقالات همایش بین المللی علمی کاربردی جنبهای مختلف سیاست جنایی در قبال مواد مخدر شش، جلدی تهران روزنامه جمهوری اسلامی ایران.
۷. زمانی قاسم (۱۳۹۱) مقابله با تروریسم از منظر حقوق بشر دوستانه مجموعه مقالات ارائه شده در کنفرانس بین المللی ائتلاف جهانی علیه تروریسم برای صلح عادلانه تهران نشر مجمع جهان صلح اسلامی.
۸. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۹۷) ترمینولوژی، حقوق چاپ نهم تهران گنج دانش.
۹. خالقی علی (۱۳۹۸) جستارهایی از حقوق جزای بین الملل تهران انتشارات موسسه مطالعات پژوهشهای حقوقی شهر دانش.
۱۰. ساعد نادر و همکاران گروه صلح حقوق بشر صلح و دموکراسی یونسکو (۱۳۹۰)، تروریسم و حقوق بشر تهران نشر دادگستر.
۱۱. سلیمی ترکمانی حجت (۱۳۹۰) تروریسم و مساله صلاحیت دیوان کیفری بین المللی «مجموعه مقالات ارائه شده در کنفرانس بین المللی ائتلاف جهانی علیه تروریسم برای صلح عادلانه تهران نشر مجمع جهان صلح اسلامی».
۱۲. طیب، علیرضا (۱۳۸۲) تروریسم تاریخ جامعه شناسی گفتمان حقوق تهران نشر نی.
۱۳. عسگری پور، حمید (۱۳۹۷) مجموعه کامل قوانین داخلی و قواعد بین المللی مواد مخدر تهران انتشارات مجد.
۱۴. عبدالله خانی، علی (۱۳۹۶) تروریسم شناسی تهران انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات بین المللی ابرار معاصر تهران.
۱۵. غالی بترس (۱۳۹۲) سازمان ملل متحد و اقدامات جامع حقوقی برای مبارزه با تروریسم بین المللی ترجمه قاسم زمانی، تهران: نشر نی.
۱۶. میر محمد صادقی، حسین (۱۳۹۸) حقوق کیفری اختصاصی جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی تهران نشر میزان.

۱۷. مبلغی، عبدالمجید (۱۳۹۹) درآمدی بر تروریسم پژوهی رویکردها تعاریف، موضوع شناسی فقهی، قم، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی .

۱۸. نجومی، صابر (۱۳۹۷) مطالعه تطبیقی مفهوم تروریسم از دیدگاه اسلام و حقوق بین الملل» پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق بین الملل تهران دانشگاه علامه طباطبایی.

مقاله ها :

۱۹. حیدر قلی زاده، جعفر، (۱۳۹۶) تروریسم مواد مخدری و رویکرد پیشگیرانه حقوقی جهانی و جمهوری اسلامی ایران در مقابله با آن فصلنامه مطالعات سیاسی، سال دهم شماره ۳۷

۲۰. حیدر قلی زاده، جعفر، بیگی جمال و مطلبی مسعود (۱۳۹۶) دگردیسی مفهومی تروریسم از منظر حقوق بین الملل، دو فصلنامه مطالعات حقوق بشر اسلامی سال ششم، شماره ۱۲ بهار اسلامی ایران در مقابله با قاچاق مواد مخدر فصلنامه دانش انتظامی، زنجان، سال پنجم شماره ۱۵، صص ۶۷

۲۱. سواری حسن (۱۳۹۲) مبارزه علیه تروریسم و حقوق بین الملل خطرات و فرصتها»، مجله حقوقی بین المللی شماره بیست و نهم پاییز و زمستان، صص ۳۸۲ ۳۳۱

۲۲. شریف زاده زهرا میر، کوشش امیر هوشنگ (۱۳۹۸)، نارکو تروریسم و تأثیر آن بر چند جانبه گرایی کشورهای آسیای مرکزی مجله سیاست و روابط بین الملل، سال سوم، شماره ۶

۲۳. پادروند، مهدی (۱۳۹۹) نارکو تروریسم در آسیای مرکزی تهدیدهای پیش رو و اقدام های جمهوری اسلامی ایران و روسیه برای مقابله با آن مطالعات اوراسیای مرکزی، سال سیزدهم، شماره ۲ .

منابع لاتین

۲۴. Hutchinson. Asa, Statement of the Drug Enforcement Administration(DEA) Before the Senate Judiciary Committee Subcommittee on Technology Terrorism and Government Information, ۲۰۰۲ - Thinking on Some of the Links Between Terrorism and Criminality. Studies in Conflict Terrorism 30.No
۲۵. Mccarthy, Deborah, Deputy Assistant Secretary for International Narcotic and Law Enforcement Affairs. Hearing Before the Committee on the Judiciary United States Washington DC, May 2003
۲۶. Sari. Ismail. The Nexus Between Terrorism and Organized Crime: Growing Threat?, Ankara